

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ І ГАЛУЗЕВИХ КОМПЛЕКСІВ

УДК 336.1

О. В. Нагорна

кандидат економічних наук, доцент
Київський національний економічний університет
ім. Вадима Гетьмана

В. В. Томарева-Патлахова

кандидат економічних наук, доцент
Класичний приватний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

У статті розглянуто сутність комунального господарства, розкрито специфіку організації фінансових відносин у галузі, виходячи з особливостей реалізації комунальних послуг. Розглянуто фінансову діяльність підприємств комунального господарства як складову місцевих фінансів, а також визначено її особливості.

Ключові слова: фінансова діяльність, комунальне господарство, комунальні послуги, фінансові відносини.

I. Вступ

Комунальне господарство – одна з найбільших галузей господарського комплексу держави, діяльність якої забезпечує населення, підприємства та організації необхідними комунальними послугами й істотно впливає на розвиток економіки країни. Саме тому пріоритетним напрямом соціально-економічних перетворень в Україні має бути реформування та розвиток комунального господарства в умовах обмежених фінансових ресурсів. Загалом комунальне господарство займає особливе місце в структурі житлово-комунального комплексу, який є невід'ємною складовою економіки будь-якої країни.

Проблеми, пов'язані з розвитком фінансових відносин у галузі комунального господарства, знайшли своє відображення в працях М. І. Диби, З. В. Герасимчука, Н. О. Гури, М. В. Глух, М. М. Забаштанського, І. В. Запатріної, Т. М. Качали, В. О. Онищенко, Г. І. Онищука, К. В. Павлюк, Н. В. Хвищун, Л. П. Шаповал, а також зарубіжних дослідників: Ф. Г. Таги-Заде, Є. А. Каменєва, Л. Н. Марголіної, О. А. Морозова, Л. Н. Чернишова. Разом з тим низка питань цієї наукової проблеми ще недостатньо розкриті, подальшого дослідження потребують особливості фінансової діяльності підприємств комунального господарства.

II. Постановка завдання

Метою статті є теоретичне обґрунтування особливостей фінансової діяльності підприємств комунального господарства.

III. Результати

Важливою складовою економіки України є комунальне господарство, яке створює необхідні умови для життєзабезпечення населення та суб'єктів господарювання.

У цьому контексті варто зазначити, що комунальне господарство – це особлива галузь матеріального виробництва, яка включає сукупність підприємств, що забезпечують споживачів комплексом комунальних послуг, спрямованих на задоволення їхніх потреб на території певного населеного пункту та результати діяльності якої значною мірою визначають соціально-економічний розвиток країни [1].

Дослідження економіки комунального господарства передбачає вивчення специфічних особливостей фінансової діяльності підприємств галузі. Від організації фінансової діяльності підприємств залежить певною мірою своєчасність і повнота фінансового забезпечення виробничо-господарської діяльності та розвитку підприємства, виконання фінансових зобов'язань перед державою й іншими суб'єктами господарювання.

Загалом підприємства комунального господарства протягом свого технологічного циклу виробляють продукцію (послуги), яка в процесі свого виробництва не переходить, як у промислових підприємствах, з одного

виробничого циклу до іншого, а споживається саме під час їх виробництва у вигляді комунальних послуг. Останні є товаром підприємств цієї сфери й важливим фактором розвитку матеріального виробництва й відтворення робочої сили.

Таким чином, відзначимо надзвичайну роль комунальних послуг як результату діяльності підприємств комунального господарства. Стабільне функціонування підприємств комунального господарства потребує належного ресурсного забезпечення, а комунальні послуги виконують роль "фундаменту" діяльності підприємств комунального господарства, вони є основою організації комунального комплексу в цілому.

Так, специфіка реалізації комунальних послуг впливає на організацію фінансових відносин у галузі, зокрема на такі їх види:

- відносини підприємств комунального господарства з бюджетною системою у зв'язку зі здійсненням обов'язкових платежів: податків, зборів, штрафів; бюджетного фінансування у вигляді асигнувань і соціальних трансфертів, фінансування інвестиційних проектів, а також з приводу встановлення граничного рівня тарифів, цільових програм і проектів;
- відносини підприємств комунального господарства з підприємствами-постачальниками, пов'язані з купівлею сировини, матеріалів, палива;
- відносини виробників і споживачів із приводу надання комунальних послуг;
- відносини підприємств комунального господарства зі страховими компаніями в разі страхової події;
- відносини між підприємствами комунального господарства й засновниками, пов'язані з управлінням підприємством і розподілом прибутку;
- відносини між підприємствами комунального господарства та працівниками цих підприємств із приводу формування та використання фонду заробітної плати, соціального пакета, а також різних виробничих відносин, які виникають унаслідок виробничої діяльності;
- відносини підприємств із фінансово-кредитними установами внаслідок отримання та погашення кредитів тощо;
- відносини підприємств із місцевими органами влади в межах внутрішньоструктурного перерозподілу грошових коштів.

Отже, кожне підприємство комунального господарства функціонує в певному просторі, характер і специфіку якого визначає ефективність наданих комунальних послуг, які або сприяють успішному функціонуванню, або посилюють кризові явища.

У організаційній і управлінській роботі підприємств комунального господарства чільне місце займає фінансова діяльність,

яку проводять з метою якісного обслуговування замовників і населення відповідними комунальними послугами, і яка служить для фінансового забезпечення виробничо-господарської діяльності. Саме від матеріально-фінансової бази цих підприємств залежить обсяг другого кошику доходів місцевих бюджетів.

Підприємства комунального господарства беруть участь у формуванні державних бюджетних і позабюджетних фондів, а частину своїх доходів відраховують до місцевих бюджетів. Місцеві органи влади, у свою чергу, можуть надавати пільги підприємствам комунального господарства або повністю звільняти їх від оподаткування в тій частині, у якій ці податки зараховують до відповідних місцевих бюджетів. Водночас більшість підприємств є отримувачами бюджетних асигнувань, оскільки існуюча схема сплати комунальних послуг населення не дає змоги покрити всі витрати підприємств.

Варто наголосити на тому, що, згідно з чинним законодавством, у разі формування та встановлення фіксованих цін на послуги, які не покривають витрат підприємств комунального господарства, органи місцевого самоврядування зобов'язані надати їм дотації. З погляду органів місцевого самоврядування підприємства комунального господарства можна поділити на дві групи: повністю й частково дотаційні. Прикладом повністю дотаційних є підприємства, що здійснюють озеленення населених пунктів, до частково дотаційних можна зарахувати підприємства, пов'язані з водопостачанням, водовідведенням і теплопостачанням.

Бюджетні кошти також спрямовують на будівництво нових і реконструкцію старих об'єктів комунальної інфраструктури.

Зазначимо, що тарифи на послуги для більшості підприємств комунального господарства встановлює держава, і вони не відображають необхідних витрат на виробництво, не залежать від попиту й пропозиції на відповідні види послуг і є значною мірою інструментом соціальної політики держави. У разі регулювання державою тарифів (це більшою мірою стосується природних монополій) формування грошових фондів відбувається не в повному обсязі, що може призвести до збитковості підприємства.

Отже, фінансова діяльність підприємств комунального господарства – складова місцевих фінансів, що відображає економічні відносини, пов'язані з розподілом і перерозподілом вартості ВВП (валового внутрішнього продукту) через формування та ефективне використання централізованих і децентралізованих фондів. Насамперед, до фінансів підприємств комунального господарства належать грошові відносини, що відповідають економічним ознакам фінансів,

і конкретні форми їх прояву, які відображають організаційні, економічні та інші особливості галузі та їх види. Наразі фінанси комунального господарства функціонують на основі законодавчих норм, які регламентують діяльність усіх господарських структур у економіці.

Зауважимо, що загальним показником розвитку підприємств комунального господарства вважають загальний обсяг використання інвестицій за певний проміжок часу. Але кожен з його елементів має галузеві критерії діяльності. У водопровідно-каналізаційного господарства – це норма подання води на кінець періоду на одну людину на добу, збільшення потужності очисних споруд, збільшення кількості якісних водопроводів і мереж, норми відведення комунальних стоків, збільшення пропускної потужності каналізації, очищення стічних вод тощо. Основним показником діяльності теплового господарства є норма витрат тепла на одного мешканця за рік; потужність теплогерел на кінець періоду; частка районних котельень у загальній потужності джерел тепла; приріст потужностей котельень; приріст теплових мереж від районних і магістральних ТЕЦ тощо [2, с. 15].

Зокрема, для коригування діяльності та розвитку комунального господарства органи місцевого самоврядування здійснюють мо-

ніторинг функціонування підприємств комунального господарства за допомогою системи індикаторів, до яких належать показники обсягу й структури наданих послуг у натуральному й вартісному вираженні; індикатори використання ресурсів у процесі обслуговування; собівартість і рентабельність послуг; індикатори якості; показники оцінювання фінансового стану. Крім того, ці показники доповнює сукупність спеціальних індикаторів, які враховують техніко-економічні особливості окремих підгалузей комунального господарства.

Не менш суттєвою особливістю фінансової діяльності підприємств комунального господарства є те, що в межах фінансів окремих суб'єктів господарювання виявляється їх приналежність до фінансів різних галузей і видів діяльності (водопостачання, водовідведення, комунальної енергетики тощо). Саме комплексний галузевий характер цих підприємств і виявляє специфіку фінансів уже на рівні окремих складових комунального господарства.

Таким чином, як впливає з дослідження, підприємства комунального господарства мають комплексний міжгалузевий характер, вони тісно пов'язані з промисловістю та іншими галузями, що наочно демонструє рис. 1.

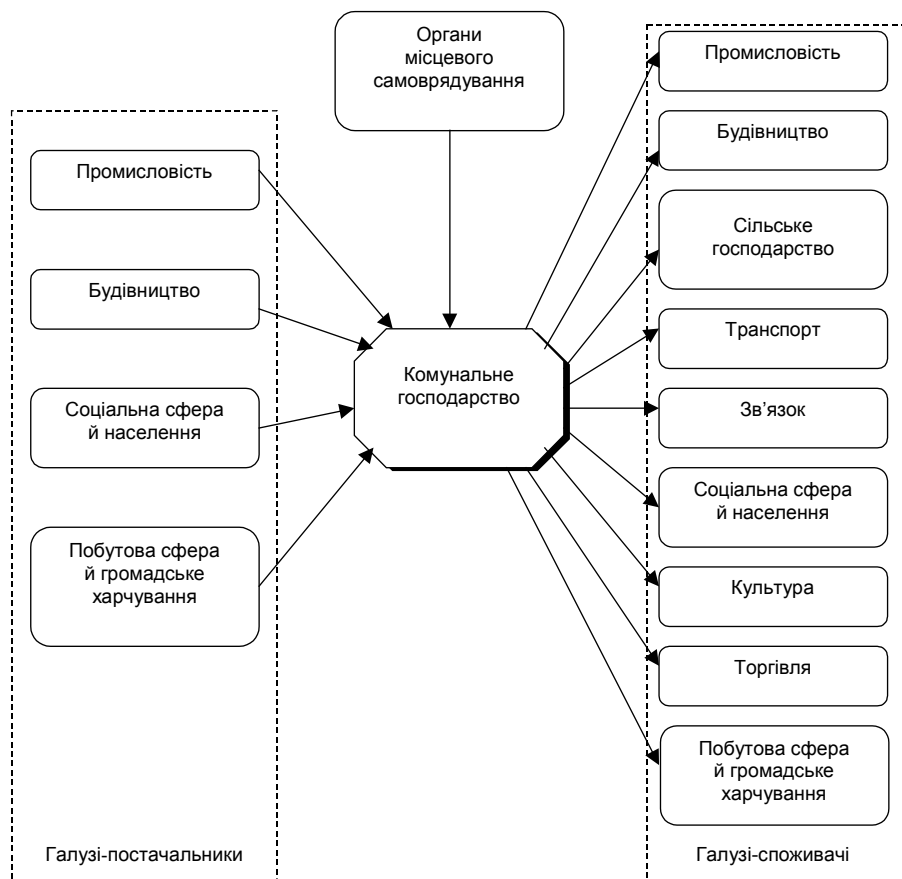

Рис. 1. Зв'язок підприємств комунального господарства з іншими сферами економіки

IV. Висновки

Отже, фінансова діяльність підприємств комунального господарства визначає систему грошових відносин, які виникають у зв'язку з формуванням і використанням фінансових ресурсів з метою забезпечення ефективного функціонування відтворювального процесу й соціальної сфери.

Список використаної літератури:

1. Нагорна О. В. Фінансове забезпечення підприємств комунального господарства: дис. канд. екон. наук / О. В. Нагорна. – Київ, 2013. – 198 с.
2. Мельник І. Г. Реформування житлово-комунального господарства та регулю-

вання цін і тарифів на житлово-комунальні послуги населенню: дис. канд. екон. наук / І. Г. Мельник. – Дніпропетровськ, 2005. – 233 с.

3. Гура Н. О. Облік у житлово-комунальному господарстві: теорія і практика / Н. О. Гура. – Київ: Знання, 2006. – 351 с.
4. Бубенко П. Т. Амортизація і відтворення основних фондів житлово-комунальних підприємств: монографія / П. Т. Бубенко, В. І. Тітяєв, О. В. Димченко, О. М. Таряник, І. А. Чистякова, О. В. Шкурко; за заг. ред. П. Т. Бубенка. – Харків: ХНАМГ, 2010. – 257 с.

Стаття надійшла до редакції 27.10.2015.

Нагорная О. В., Томарева-Патлахова В. В. Особенности финансовой деятельности предприятий коммунального хозяйства

В статье рассмотрено сущность коммунального хозяйства, раскрыто специфику организации финансовых отношений в области исходя из особенностей реализации коммунальных услуг. Рассмотрена финансовая деятельность предприятий коммунального хозяйства как составная часть местных финансов, а также определены ее особенности.

Ключевые слова: финансовая деятельность, коммунальное хозяйство, коммунальные услуги, финансовые отношения.

Nahorna O., Tomareva-Patlahova V. The Features of Financial Activity of the Communal Enterprises

The essence of the communal sector is considered in the article and the priority of reforming the industry is justified in modern conditions. The author defined dependence timeliness and completeness of financial security industrial and economic activities and development of the company from financial relations. The specific organization of financial relations in the field based on the details of the public services. The main types of financial relations, in particular, with the budgetary system, with enterprises-suppliers, with customers, with insurance companies, the financial and credit institutions, with the founders, with the staff, with local authorities.

The part of communal enterprises in shaping state budget and off-budget funds is said and allocations of its revenue in local budgets.

The influence of local authorities on the activities of communal enterprises in terms of tariff, support and taxation.

We consider the financial activities of communal enterprises as part of local finances, reflecting the economic relations connected with the distribution and redistribution of GDP (gross domestic product) through the development and effective use of centralized and decentralized funds. The composition of finance utility industry and legislative basis of their functioning.

The general index of communal enterprises as the total amount of investment used for a certain period of time. Each industry has its elements of the criteria. A control operation of public utilities by the local government through a system of indicators, which are: indicators of volume and structure in physical and monetary terms; indicators of resource use in the service; cost and profitability of services; quality indicators; indicators for assessing the financial condition. This system of indicators supplemented by special indicators, taking into account technical and economic characteristics of individual industries utilities.

Indicated that a significant feature of the financial activities of communal enterprises is that within certain finance entities manifested their belonging to different sectors of finance, various activities.

Key words: financial activity, communal economy, communal services, financial relations.